

OTSUS

30.10.2024 nr 7-10/2024-023

Elering AS elektrisüsteemi bilansi tagamise (tasakaalustamise) eeskirjade koostööstamise kohta

1. Haldusmenetluse alustamine

Elektrituruseaduse (edaspidi ELTS) § 93 lõige 6 punkti 1 kohaselt kontrollib Konkurentsiamet Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2019/943 ning selle alusel kehtestatud komisjoni määrustes sätestatud tingimuste täitmist.

Euroopa Komisjoni Määrusega (EL) 2017/2195 kehtestati elektrisüsteemi tasakaalustamise eeskiri (edaspidi ka EBGL või EBGL määrus)¹.

Elektrituruseaduse (edaspidi ELTS) § 39 lõige 1 punkti 3¹ kohaselt süsteemihaldur koostab ja pärast Konkurentsiametiga koostööstamist avaldab oma veebilehel süsteemi tunnisese reguleerimise põhimõtted, piiriüleste võimsuste jaotuskava ning ülekoormuse juhtimise põhimõtted, lähtudes Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2019/943 ning komisjoni määruses (EL) 2015/1222 sätestatud ülekoormuse juhtimise põhimõtetest.

ELTS § 38 lõike 2 kohaselt on süsteemihalduriks põhivõrguettevõtja. Eesti Vabariigi territooriumil on põhivõrguettevõtjaks Elering AS.

ELTS § 93 lõige 6 punkti 6 kohaselt Konkurentsiamet väljastab ELTS-is sätestatud juhul koostööstamise otsuseid.

EBGL artikkel 25 sätestab nõuded tasakaalustamisenergia ja tasakaalustamisvõimsuse vahetamise Euroopa keskkonna standardtoote kohta.

EBGL artikkel 25 lõike 1 kohaselt töötatakse tasakaalustamisenergia standardtooted välja osana Euroopa keskkonna rakendamisraamistike ettepanekust vastavalt artiklitele 19–21. Pärast iga rakendusraamistiku heakskiitmist ja hiljemalt siis, kui põhivõrguettevõtja kasutab vastavat Euroopa keskkonda, peab põhivõrguettevõtja kasutama üksnes tasakaalustamisenergia standardtooteid või põhjendatud juhtudel eritooteid, et säilitada süsteemi tasakaal koostööstas määruse (EL) 2017/1485 artiklitega 127, 157 ja 160.

Energeetikasektorit Reguleerivate Asutuste Koostööamet (edaspidi ACER) on otsusega 14-2022² heaks kiitnud kõikide põhivõrguettevõtjate ettepaneku sageduse taastamise reservidest käsitsi käivitamise teel (edaspidi mFRR) saadava tasakaalustamisenergia vahetamise Euroopa

¹ Kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A02017R2195-20220619>

² Kättesaadav:

<https://acer.europa.eu/sites/default/files/documents/Individual%20Decisions/ACER%20Decision%2014-2022%20on%20the%20Amendment%20of%20the%20mFRRIF.pdf>

keskkonna rakendamisraamistiku (edaspidi mFRR rakendusraamistik)³ kohta.

mFRR rakendusraamistiku artikkel 7 sisaldab määratlust mFRR standardtoote kohta.

ACER on otsusega 08-2024⁴ heaks kiitnud kõikide põhivõrguettevõtjate ettepaneku sageduse taastamise reservidest automaatse käivitamise teel (edaspidi aFRR) saadava tasakaalustamisenergia vahetamise Euroopa keskkonna rakendamisraamistiku (edaspidi aFRR rakendusraamistik)⁵ kohta.

aFRR rakendusraamistiku artikkel 7 sisaldab määratlust aFRR standardtoote kohta.

Haldusmenetluse seaduse (edaspidi HMS) § 14 lõike 1 kohaselt esitatakse haldusmenetluse algatamiseks haldusorganile vabas vormis avaldus (edaspidi taotlus).

2. Menetlusosaline

Elering AS, aadress Kadaka tee 42, 12915 Tallinn; registrikood 11022625; e-post info@elering.ee.

3. Asjaolud ja menetluse käik

03.09.2024 esitas Elering AS (edaspidi Elering) Konkurentsiametile taotluse elektrisüsteemi bilansi tagamise (tasakaalustamise) eeskirjade (edaspidi Eeskirjad) kooskõlastamiseks.

Elering tõi taotluses välja, et Eeskirjad kajastavad muutusi, mis toimuvad elektrisüsteemi tasakaalustamisel alates üleeuroopalise mFRR vahetamise platvormi (edaspidi MARI) rakendamisest 09.10.2024 ja üleeuroopalise aFRR vahetamise platvormi (edaspidi PICASSO) rakendamisest jaanuaris 2025. Täiendavalt on Eeskirjades ära toodud Eleringile kuuluvate ressursside kasutamise põhimõtted elektrisüsteemi tasakaalustamisel. Eleringil on kavas Eeskirju rakendada ajavahemikuks alates MARI platvormi rakendamisest 09.10.2024 kuni desünkroniseerimiseni Venemaa ja Valgevene elektrisüsteemidest 08.02.2025. Mandri-Euroopa sagedusalaga sünkroniseerimise järgse perioodi jaoks on Eleringil kavas koostada uued Eeskirjad.

11.09.2024 pöördus Konkurentsiamet Eleringi poole seoses avaliku konsultatsiooni läbiviimisega Eeskirjade osas ning täiendavate selgituste saamiseks Eeskirjades sisalduvate Eleringile kuuluvate ressursside kasutamise põhimõtete (sh hinnastamis põhimõtete) väljatöötamise osas.

04.10.2024 esitas Elering Konkurentsiametile taotluse muudetud Eeskirjade kooskõlastamiseks.

Elering viis perioodil 17.09.2024 kuni 27.09.2024 Eeskirjade osas läbi avaliku konsultatsiooni⁶. Elering esitas Konkurentsiametile koos Eeskirjade kooskõlastamise taotlusega ka avaliku

³Kättesaadav:

https://acer.europa.eu/sites/default/files/documents/Individual%20Decisions_annex/ACER%20Decision%2014-2022%20on%20the%20Amendment%20of%20the%20mFRRIF%20-%20Annex%20II.pdf

⁴Kättesaadav:

https://www.acer.europa.eu/sites/default/files/documents/Individual%20Decisions/ACER_Ddecision_08-2024_Automatic_frequency_restoration_reserve.pdf

⁵Kättesaadav:

https://www.acer.europa.eu/sites/default/files/documents/Individual%20Decisions_annex/ACER_Ddecision_08-2024_on_aFRRIF-Annex_II.pdf

⁶ <https://www.elering.ee/loppenud-konsultatsioonid#tab2214>

konsultatsiooni raames laekunud ettepanekud ning Eleringi poolt koostatud vastused turuosaliste käest laekunud tagasisidele, kus on muuhulgas välja toodud ka selgitused Eleringile kuuluvate ressursside hinnastamispõhimõtete väljatöötamise osas.

Elering tõi taotluses välja, et võrreldes 03.09.2024 Konkurentsiametile esitatud Eeskirjadega on 04.10.2024 esitatud Eeskirjade peatükis 5 (Kiisa kompleksi, mis koosneb Kiisa avariioreservelektrijaamadest (edaspidi AREJ) ja Kiisa koormuspankadest, reservvõimsuste kasutamisest) sisse viidud täpsustus, mis käsitleb Kiisa kompleksi seadmete reguleerimisvõimsuste esitamist MARI platvormile. Täpsustuse eesmärk on selgelt välja tuua, et nii Kiisa AREJ kui ka Kiisa koormuspankade reguleerimisvõimsuse pakkumisi esitatakse MARI platvormile ainult võimalusega põhivõrguettevõtja poolseks otsekäivituseks.

4. Konkurentsiameti hinnang kooskõlastamiseks esitatud Eeskirjade osas

Konkurentsiamet töötas esitatud taotluse läbi ning leidis, et see on põhjendatud ja taotlus kuulub rahuldamisele. Alljärgnevalt on välja toodud olulisemad ning konsultatsiooni käigus diskussiooni tekitanud kooskõlastamisele kuuluvate Eeskirjade punktid:

1. Elering tegi ettepaneku täiendada Eeskirjade punkti 3 järgmise sõnastusega:

3. Reguleerimisreservide varud ja nende kasutamine bilansi tagamiseks

Reguleerimisreserve kasutatakse bilansihaldurite tarbimis- või tootmisprognooside ebatäpsuse tasakaalustamiseks, tootmisvõimsuse või piiriülest ülekandevõimsust mõjutava elektriseadme ootamatu väljalülitamise korral või kui on ohustatud elektrisüsteemi varustuskindlus.

Eesti reguleerimisteenuse pakkujate poolt tehtud reguleerimisreservide energiapakkumised kogutakse Eleringi poolt kokku pakkumiste nimekirja, mis edastatakse MARI ja PICASSO platvormidesse, kus koostatakse ühiste pakkumiste nimekiri. Reguleerimisreservide energiapakkumisi saab teha nii üles- kui ka allareguleerimiseks. Lisaks vahendab Elering Eesti pakkumiste nimekirjas olevaid reguleerimisreservide pakkumisi Soome elektrisüsteemi süsteemihaldurile ning Soome süsteemihaldur vahendab oma vastutuspiirkonnast tulnud reguleerimisreservide pakkumisi Eleringile.

Kuni reservvõimsuste turgude käivitamiseni Eesti elektrisüsteemi sünkroniseerimisel Mandri-Euroopa sagedusalaga, on reguleerimisreservide energiapakkumiste tegemine turuosalistele vabatahtlik. Eesti turuosaliste poolsete pakkumiste tegemise eelduseks on Eleringiga kahepoolse lepingu sõlmimine, kus on kindlaks määratud pakkumiste tegemise protseduur ja tingimused.

Turuosalised võivad reguleerimisreservide pakkumisi esitada või juba tehtud pakkumisi muuta kuni 25 minutit enne operatiivveerandtunni algust. Reguleerimisreserv peab olema täies mahus aktiveeritav 12,5 minuti jooksul alates aktiveerimise korralduse andmisest ning selle katkematu täies mahus realiseerimine peab olema tagatud operatiivveerandtunni lõpuni.

Konkurentsiameti hinnangul on punkti 3 täiendamine Eeskirjades põhjendatud ja vajalik, et ühineda üleeuroopaliste MARI ja PICASSO platvormidega. Lisaks on Konkurentsiamet seisukohal, et Eeskirjade punktis 3.1 kirjeldatud mFRR pakkumiste tingimused on kooskõlas mFRR rakendusraamistiku artikliga 7 ja EBGL artikliga 25 ning Eeskirjade punktis 3.2 kirjeldatud aFRR pakkumiste tingimused on kooskõlas aFRR rakendusraamistiku artikliga 7 ja EBGL artikliga 25.

2. Elering tegi ettepaneku muuta Eeskirjade punkt 4 ja 5 ning asendada vastavad punktid täies mahus järgneva sõnastusega:

4. Avariireservvõimsuste varud ja nende kasutamine bilansi tagamisel

Kuni BRELL-i lepingu lõppemiseni 07.02.2025 kehtib „BRELL-i elektrilises ringis avariireservvõimsuste hoidmise ja kasutamise lepingu“ mille alusel tagavad Eesti, Läti, Venemaa ja Valgevene süsteemihaldurid vähemalt 100 MW avariireservvõimsuse hoidmise. Seda avariireservvõimsust võib kasutada ainult BRELL-i elektrisüsteemide toimunud sündmuste korral.

Avariireservvõimsust kasutatakse tootmisvõimsuse või piiriülest ülekandevõimsust mõjutava elektriseadme ootamatu väljalülitamise korral või kui on ohustatud elektrisüsteemi varustuskindlus. Avariireservvõimsust ei kasutata bilansihaldurite tarbimis- või tootmisprognooside ebatäpsuse tasakaalustamiseks, v.a juhtudel kui reguleerimisturul ei ole pakkumisi või kõik mFRR ülessereguleerimise pakkumised, mis on hinnaga alla 1000 EUR/MWh, on juba käivitatud.

Samas on Balti süsteemihaldurid leppinud kokku, et Venemaal ja Valgevenes asuvaid BRELL-i avariireservvõimsuseid Balti riikides toimuda võivate sündmuste korral ja piiriüleste ülekandevõimsuste tagamiseks reaalselt ei kasutata, vaid kasutatakse ainult Balti riikides olemasolevaid reservvõimsuseid. Alalisvoolühenduste Estlink 1 ja EstLink 2 maksimaalse impordi võimaldamiseks (ehk siis selleks, et olla valmis EstLink 2 väljalülitumiseks olukorras, kui toimub elektrienergia import Soomest Eestisse täies mahus) peab Elering tagama juurdepääsu vähemalt 650 MW-ile kindlalt olemasolevatele ülesse reguleerimise reservvõimsustele (mFRR ülesse reguleerimiseks). See vajadus kaetakse järgmiselt – 250 MW Elering (Kiisa AREJ-d), 100 MW läti süsteemihaldur ja 400 MW Leedu süsteemihaldur.

5. Kiisa kompleksi reservvõimsuste kasutamisest

Kiisa kompleksi moodustavad Kiisa AREJ 1 (võimsusega 110 MW), Kiisa AREJ 2 (võimsusega 140 MW) ja Kiisa koormuspangad (võimsusega 40 MW). Kiisa AREJ-d pakuvad mFRR reguleerimisvõimsust ülesse ja Kiisa koormuspangad mFRR reguleerimisvõimsust alla.

Kiisa kompleksi käivitamisel bilansi tagamiseks arvestatakse Eleringi poolt järgnevate asjaoludega:

- Kiisa kompleksi kui süsteemihalduri omanduses olevaid seadmeid käivitatakse ühise pakkumiste üldnimekirjas vastavalt hinnale;
- Kiisa kompleksi seadmete kui süsteemihalduri omanduses olevate seadmete energiahind reguleerimisturul peab anda selge signaali, et tegemist on reservvõimsustega, mida käivitatakse reeglina viimases järjekorras;
- Kiisa avariioreservelektrijaamade ja koormuspankade reguleerimisvõimsuse pakkumisi esitatakse MARI platvormile ainult võimalusega süsteemihalduri poolseks otsekäivitamiseks. See võimaldab välistada nende pakkumiste käivitamist tavapärase nõudluse katmise protsessis.

Kiisa kompleksi reservvõimsuste aktiveerimine toimub vastavate hinnaastmete kaupa.

Kiisa AREJ-de hinnaastmed ülesse reguleerimisel:

Astme nr.	Hind, EUR/MWh	Kogus, MW
1	1000	50

2	2000	50
3	3000	50
4	5000	50
5	15000	50

Kiisa AREJ-de hinnaastmed alla reguleerimisel:

<i>Astme nr.</i>	<i>Hind, EUR/MWh</i>	<i>Kogus, MW</i>
2	- 2000	10
3	- 3000	10
4	- 5000	10
5	- 15000	10

Kiisa AREJ ja koormuspangad on Eleringile kuuluvad ressursid. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2019/944 (edaspidi Direktiiv) artikkel 66 lõige 6 sätestab järgneva erandi:

Erandina artikli 40 lõikest 4 võivad Eesti, Läti ja Leedu põhivõrguettevõtjad tugineda tasakaalustamisteenustele, mida osutavad riigisisised elektrisalvestite pakkujad, põhivõrguettevõtjatega seotud ettevõtjad ja muud põhivõrguettevõtjatele kuuluvad üksused.

Erandina artikli 54 lõikest 2 võivad Eesti, Läti ja Leedu lubada oma põhivõrguettevõtjatel ja põhivõrguettevõtjatega seotud ettevõtjatel omada, arendada, hallata ja käitada energiasalvestusüksusi ilma avatud, läbipaistva ja mittediskrimineeriva pakkumismenetlusest ning lubada sellistel energiasalvestusüksustel osta või müüa elektrienergiat tasakaalustamisturgudel.

Esimeses ja teises lõigus osutatud erandeid kohaldatakse kuni kolm aastat pärast Eesti, Läti ja Leedu ühinemist Mandri-Euroopa sünkroonlaga. Kui see on vajalik varustuskindluse säilitamiseks, võib komisjon esialgset kolmeaastast perioodi pikendada kuni viie aasta võrra.

Elering Eeskirjades sätestanud, et Kiisa AREJ ja koormuspankade reguleerimisvõimsuse pakkumisi esitatakse MARI platvormile ainult võimalusega põhivõrguettevõtja poolseks otsekäivitamiseks, mis võimaldab välistada nimetatud pakkumiste käivitamist tavapärase nõudluse katmise protsessis.

mFRR rakendusraamistiku artikkel 2 lõige 1 punkt f sätestab otsekäivitatava pakkumise kui standardse mFRR tasakaalustamisenergia pakkumise, mida saab käivitada igal ajahetkel alates selle veerandtunni planeeritud käivitamise ajast, mille jaoks pakkumine esitati, ja kuni järgmise veerandtunni planeeritud käivitamise ajani. Iga otsekäivitav pakkumine on samuti planeeritult käivitav pakkumine.

mFRR rakendusraamistiku artikkel 2 lõige 1 punkt y sätestab planeeritult käivititava pakkumise kui standardse mFRR tasakaalustamisenergia pakkumise, mida saab käivitada ainult ühel kindlal ajahetkel, st planeeritud käivitamise ajahetkel, seoses ajavahemikuga, mille jaoks tasakaalustamisenergia pakkumine on esitatud.

Elering on seisukohal, et Kiisa AREJ ja koormuspankade pakkumiste esitamisel otsepakkumistena väheneb Kiisa AREJ ja koormuspankade mõju turule, kuid jätab võimaluse seda kasutada juhtudel, kui allesjäänud tasakaalustamisenergia pakkumiste hulk turul on minimaalne ja elektrisüsteemi seisund nõuab täiendava võimsuse aktiveerimist.

Eeskirjade punkt 5 sätestab Kiisa AREJ ja koormuspankade hinnatasemed üles- ja alla reguleerimisel ning sealhulgas, et ülesreguleerimisel käivitatakse Kiisa AREJ puhul esimesed 50 MW hinna 1000 €/MWh juures ning koormatakse üles täiendavalt vastavalt Eeskirjade punktis 5 ja ülaltoodud tabelite astmetele ja hinnatasemetele. Allareguleerimisel käivitatakse Kiisa koormuspanga esimesed 10 MW hinna -2000 €/MWh juures ning tõstetakse tarbimisvõimsust täiendavalt vastavale Eeskirjade punktis 5 ja ülaltoodud tabelite astmetele ja hinnatasemetele.

Konkurentsiamet on analüüsinud Balti tasakaalustamisturu ajaloolisi hindasid perioodil 01.01.2021 kuni 30.09.2024⁷. Analüüsi tulemuste põhjal on ülesreguleerimisel turuhinna esinemine üle 1000 €/MWh kohta olnud erakordselt harv, vaid 0,24% kogu vastava perioodi tundidest, sealjuures maksimaalne hind olnud 3250,50 €/MWh kohta. Allareguleerimisel ei ole vastaval perioodil hind langenud -2000 €/MWh-ni ning minimaalne hind on olnud -321,00 €/MWh kohta.

Lähtudes eeltoodust, asub Konkurentsiamet seisukohale, et Kiisa kompleksi reservvõimsuste (Kiisa AREJ ja Kiisa koormuspangad) kasutamine ei ole vastuolus Direktiivi artikkel 66 lõikega 6. Lisaks, Eeskirjades sätestatud hinnatasemed pakuvad tasakaalu reservide pakkumiste ning võimaliku kõrge tasakaalustamishinna vahel, mis võib avaldada mõju bilansihalduritele. Reegel Kiisa kompleksi reservvõimsuste pakkumiste esitamise otsepakkumiste kohta ning Eeskirjades sätestatud hinnatasemed jätavad võimaluse Kiisa kompleksi reservvõimsusi tasakaalustamisturu jaoks kasutada sisuliselt vaid juhtudel, kui allesjäänud tasakaalustamisenergia pakkumiste hulk on turul minimaalne (esineb tasakaalustamisenergia nappus) ja elektrisüsteemi seisund nõuab täiendava võimsuse aktiveerimist. Vastava hinnastamismehhanismi sätestamine Eeskirjades võimaldab Kiisa kompleksi reservvõimsusi kasutada sisuliselt vaid Baltikumi pakkumismekirja absoluutses lõpus. Hinna 1000 €/MWh puhul võib eeltoodud statistika põhjal harval juhul juhtuda, et esimesed 50 MW Kiisa reservvõimsuste kompleksist käivitatakse enne kui viimane turuosaliste poolt tehtud pakkumine, aga selliseks hetkeks on välja kujunenud olukord, kus reservide pakkumised on suures osas ära kasutatud ja vajadus tasakaalustamise energia järele on suur. Võttes arvesse, et maksimaalne võimalik hind MARI platvormil on 15 000 €/MWh kohta⁸, tagab Kiisa kompleksi reservvõimsuste aktiveerimine Eeskirjades sätestatud hinnastamismehhanismi alusel üleeuroopalise MARI platvormiga liitumisel Balti turuosalistele teatud osas kaitse potentsiaalsete ülikõrgete turuhindade ees uue energia tasakaalustamise turu käivitamise faasis, sealjuures andes turule signaali, et tegemist on reservvõimsustega, mida käivitatakse tasakaalustamisturul reeglina reservvõimsuste nappuse olukorras.

⁷https://baltic.transparency-dashboard.eu/node/41?start_date=2021-01-01T00:00&end_date=2024-09-30T00:00&output_time_zone=EET&mode=table

⁸Artikkel 4 lõige 3:

https://www.acer.europa.eu/sites/default/files/documents/Individual%20Decisions_annex/ACER_Decision_09-2024_Pricing-Annex_I.pdf

5. Kokkuvõte

Konkurentsiamet töötas läbi Eleringi poolt 04.10.2024 kooskõlastamiseks esitatud Eeskirjad ning asub seisukohale, et nimetatud dokument arvestab kehtivast seadusandlusest tulenevate alustega, sh ELTS § 39 lõige 1 punktiga 3¹ ning ei ole vastuolus Direktiivist ja EBGL-ist tulenevaga.

ELTS § 93 lõige 6 punkti 6 kohaselt Konkurentsiamet väljastab ELTS-is sätestatud juhul kooskõlastamise otsuseid.

Arvestades eeltoodut ja tuginedes ELTS § 39 lõige 1 punktile 3¹ ja § 93 lõige 6 punktile 6

otsustan:

kooskõlastada Elering AS poolt 04.10.2024 Konkurentsiametile esitatud Elering AS elektrisüsteemi bilansi tagamise (tasakaalustamise) eeskirjad täies ulatuses vastavalt käesoleva otsuse lisale

Käesoleva otsusega mittenõustumisel on õigus otsuse või selle osa tühistamiseks esitada 30 päeva jooksul alates käesoleva otsuse teatavaks tegemisest vaie Konkurentsiametile või kaebus Tallinna Halduskohtule.

(allkirjastatud digitaalselt)

Evelin Pärn-Lee
peadirektor

Lisa: Elektrisüsteemi bilansi tagamise (tasakaalustamise) eeskirjad